

כנסת כהן תשנ"ז

נבואה ריבוי

240

1 "וידבר ה' אל משה בחר סיני לאמר" (כה: א) — ברשי:
 מה ענין שמיטה אצל הר סיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה
 מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, וקשה מפני מה גלתה
 לנו תורתנו את זאת אצל מצות שמיטה (למען נלמד מכאן על שאר מצות).
 ולא גלתה לנו זאת אצל אחת משאר מצוות: ה"חחטט סופר" מתוך שמצות
 6 שמיטה היא אות על תורה מן השמים, כי מנהג כל האכרים ועובדי אדמה
 הוא לבור את שדותיהם אחר כמה שנים [היינו להניח אותן בלי זריעה]
 למען תוסיף האדמה תת כחה, ומשה רבנו צוה להיפך — ששש שנים
 רציפות יורעו שדותיהם, ובכל זאת הבטיחם שבשנה הששית תוסיף הארץ תת
 כחה עד שתספיק התבואה לשלש שנים. ובהנה, איך יכול אדם להבטיח
 11 הבטחה כזאת, כי מה יהי אם לא תקיים הבטחתו, הלוא אז ימות כל העם
 ברעב, חלילה, ועי"ז תהרס אמונתם באמיתת התורה, ויאמרו שמיטה בדה
 את מצות התורה מלבו, וכיון שבכל זאת משה רבנו צוה דיני שמיטה, הרי זו
 ראיה ברורה שעל פי ה' דיבר, וזו כוונת רש"י (בשם התורת כהנים):
 "מה ענין שמיטה אצל הר סיני" — ר"ל, מדוע רק במצות שמיטה נאמר "בהר
 16 סיני", ולא נאמר כן בשאר מצות? אלא, "מה שמיטה נאמרה מסיני", ר"ל,
 במצות שמיטה מוכרח אתה להודות כי מסיני נאמרה ולא אמרה משה מדעתו.
 ומזאת המצוה תוכל ללמוד שכל שאר המצוות ג"כ נאמרו ע"י משרע"ה
 מפי הגבורה.

ערכה
לזר
גם חתם

1 דע כי כל מצוה שנתן הקב"ה למשה רבינו ע"ה, נתנה לו בפירושה.
 1 היה אומר לו המצוה ואחר כך אומר לו פירושה וענינה, וכל מה שהוא
 כולל ספר התורה, וענין למדו לישראל היה כפי שאומר ועיחבבו (ב
 היה משה נכנס באהלו ונכנס אליו בתחלה אהרן, ומשה היה אומר לו המצוה
 הנתונה לו פעם אחת ולימדהו פירושה, ויסתלק אהרן לימין משה רבינו.
 6 ונכנסו אחריו אלעזר ואיתמר בניו, והיה משה אומר להם מה שאמר לאהרן,
 ויסתלקו וישב האחד לשמאל משה רבינו והשני לימין אהרן, ואחרי כן יבאו שבעים
 זקנים, וילמדם משה כמו שלמד לאהרן ובניו, ואחרי כן יבאו הרמון וכל מבקש ה'
 וישם לפניהם המצוה ההיא עד ישמעו הכל מפיו, נמצא אהרן שומע המצוה ההיא
 מפי משה ארבע פעמים, ובניו שלש פעמים, והזקנים שני פעמים, ושאר העם פעם
 אחת, ויסתלק משה, וחזר אהרן לפרש המצוה ההיא אשר למד, ששמע מפי משה
 ארבע פעמים, כמו שאמרנו, אל כל הנמצאים, ויסתלק אהרן מאתם אחר ששמעו
 בניו המצוה ד' פעמים, ג' מפי משה ואחד מפי אהרן, וחזרין אלעזר ואיתמר, אחרי
 שנסתלק אהרן, ללמד המצוה ההיא לכל העם הנמצאים ונסתלקו מללמד, ונמצאו
 שבעים הזקנים שומעים המצוה ד' פעמים, שתיים מפי משה ואחת מפי אהרן ואחת
 16 מפי אלעזר ואיתמר, וחזרתי הזקנים גם הם אחר כן להורות המצוה להמון פעם
 אחת, נמצאו כל הקהל שומעים המצוה ההיא ד' פעמים, פעם מפי משה ופעם מפי
 אהרן ושלישית מפי בניו ורביעית מפי הזקנים.

2

יחזק
במחלוקת
ע"כ

ואחרי כן היו כל העם הולכים ללמד איש לאחיו מה ששמעו מפי משה,
 וכותבים המצוה ההיא במגילות, וישוטו השרים על כל ישראל ללמוד ולהגות עד
 21 שידעו בגרסא המצוה ההיא וירגילו לקרותה, ואח"כ ילמדום פירושי המצוה ההיא
 הנתונה מאת השם, והפירוש ההוא היה כולל ענינים, והיו כותבים המצוה ולומדים
 על פה הקבלה, וכן אמרו רבותינו ז"ל בברייתא (תורת כהנים, א), וידבר ה' אל משה
 בהר סיני, מה תלמיד לומר בהר סיני, והלא כל התורה כולה נאמרה מסיני, אלא
 לומר לך מה שמיטה נאמרה בכלליה ובפרטיה ודקדוקיה מכינו, אף כל המצוות
 28 נאמרו כלליהן ופרטיהן ודקדוקיהן מסיני.

1 ויחנה לך משל, שהקב"ה אמר למשה ולעל כג. כג. בסכות תשבי שבעת ימים.
 אחר כן היריע שהסוכה הזאת הובנה על היכרים לא על הנקבות, ושאר החולים
 היוצין בה ולא הולכי דרך, ושלא יהיה סכוכה אלא בצמח הארץ, ולא יסכנוה
 בצמר ולא במשי ולא בכלים, אפילו מאשר תצמח הארץ, כגון הבביות והחרים
 31 והגדלים, יהודיע שזאבולת והשייטה והשייטה כהן כולו חובה, ושלא יהיה בתלול,
 פתוח, וסכוכה אורן על שבעה טפחים רוחב, ושלא יהיה יבם המיכה פדות
 מעשה סכוכה, ובאשר בא הגבול יבנה מים לא המצוה הזאת ופירושה, וכן הוסיף
 ויחנה, ואלו עשרה מיתות הן, ופירושה, והמצוה ככה, והפירוש על פה

3

1 והדרך הטובה ביותר היא - שיבקש רשות מהמוכר לדאות את דגם הנעל ויאמר לו את האמת שאינו מתכוון לקנות את הנעל כאן, ואם קשה לו לעשות זאת (משום שלא נעים לו לומר שבגס לשם כך להענות), ראוי שיקנה בחנות משהו קטן כגון זוג גרביים, ואז הכל על מקומו יבוא בשלום!

(7) ע"פ

וסיים מו"ר: הצעתי דבריי לפני מורי חמי, מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, ואמר:

6 אם מדובר בענין מן הדין הדבר מותר, אך ממדה חסידות ראוי להימנע מכך.

(9) חיות ע"פ

והנכון בעיניי וכן כתב בהשגותיו לספר המצות ל"ת רכז: תמננו בלאו הזה מדברי בעל ההלכות שאינה פגיעה כלל, אבל צוה ובכל ארץ אהותכם גאולה תמנו לארץ לפני שאין הארץ הזאת נמכרת לצמיתות מפני שאינה שלכם, אבל אתם גרים והושבים בה עמי, ולכן לא כתב בעל הלכות גדולות זה הלאו לפי שהוא אסור שילוח לא מניעה.

(8) חיות ע"פ

(כג) והארץ לא תחכד לצמיתות. ליתן לאו על הזרת שדות לבעלים ביובל שלא יהא לוקח כובשה. לשון רש"י, ואם כן למה יזהיר במכירתה, והראוי * לא תקנה לצמיתות. ואולי יאמר * לא תמכר לכם לצמיתות, וכן לא ימכרו ממכרת עבד * אזהרה בלוקח- שיוציאונו ביובל, כפי פשוטו, ויתכן * שיהיה לא תמכר לצמיתות לאו במוכר * שלא ימכרנה * לחלוטין לומר הריני מוכרת לך לעולמים גם אחרי היובל, ואע"פ שהיובל כפיקעה הזהיר הכתוב למוכר או לשניהם שלא יעשו ממכרם לצמיתות, ואם אמרו כן יעברו בלאו הזה ולא יועיל להם כי תחזור ביובל, וכך פירשו הרב רבי משה * והמעט בזה כי בידוע * בדעות בני אדם שאם יעשו ממכרם מתחלה כמספר שנים עד היובל יקל בעיניהם הענין, ואם יקנה לחלוטין תקשה

בעיניו התורה מאד, ויהיה כענין שאמרו * מאי * דאמר רחמנא לא תעביד אי עבד לא מהני ולקי משום דעבר אהורמנא * דמלכא. תגובת בעיני * שאין זה לאו ללקות עליה אבל הוא סעם יאמר הנהיגו ביניכם היובל ואל יקשה בעיניכם כי לי הארץ, ואינו רוצה שתמכר לצמיתות כשאר הממכרים, יזו היא כונתם בת"כ * לצמיתות, לחלוטין * כי לי הארץ, אל תרע עינך בה, כי גרים וחושבים אתם, אל תעשו עצמכם עיקר, אתם עבדי דיו לעבד שיהא כרבו * בשהיא שלי * הרי היא שלכם, וסעם כי לי הארץ, על דרך האמת, כמו ויקחו לי הרוכה * וזהו שרמזו כאן דיו לעבד שיהא כרבי, כי יהיה היובל נוהג בעולם, והמשכיל יבין *:

(10) חיות ע"פ

והנכון בעיניי וכן כתב בהשגותיו לספר המצות ל"ת רכז: תמננו בלאו הזה מדברי בעל ההלכות שאינה פגיעה כלל, אבל צוה ובכל ארץ אהותכם גאולה תמנו לארץ לפני שאין הארץ הזאת נמכרת לצמיתות מפני שאינה שלכם, אבל אתם גרים והושבים בה עמי, ולכן לא כתב בעל הלכות גדולות זה הלאו לפי שהוא אסור שילוח לא מניעה.

(11) חיות ע"פ

(כג) לא תמכר לצמיתות. להביא פירוש עילתים (כס"י) ולרשימי נחמיה יצאנו (הוגא נ"ט ס"ט דמלוי מ"ט) ככלל צוה גם הארצה הנמכרת, לומר קנין קרקע למי שנכסוהו נקבעת ממנו סגולתו נקבעת, כהרומה והעכרית, לכו"י וכו' ללחיות מענין המכר נחמיה (היו סמיכים ד' א' סמיכים כס"י נחמיה, דגם במלמלה את המכר שלל זכריתו למיך, ולמנוס הדגה סוף שמקמלם ומקנינים אותו לכלי המטעט טעמנו (נעסלוקטן) וכן להו צדד מ"י (ליכס ג' ל"ג) סוף לכס"י מענין המטעט נחמיה (ליינעשלקוקט, ליינעשלקוקט) וכן להו צדד מ"י (ליכס ג' ל"ג) סוף לכס"י מענין למנוס, וכו' כנכסוהו היכלך צדד מ"י המעניס ימחממס על"י המנוס המנוס למ"י להם (נעסלוקטן דען לענעטק נעלוקטן) וזהו הוגא ליינעשלקוקט על"י המעניס, כי ניוס המעניס, למסרון סליקוים סגולת הממכר ומסקר, המממממס והמממממס המממממס המממממס מן סממממ סמ"י לכס קקס, כי הליקוים סם הממממס את הליקוים ימחממס להם בעינ, ונעסלוקטן ע"י סלין סלכר מממממ הליקוים, סוף מענינע נקמט מ"י ונעסלוקטן ימ"י וכן האוגר קקטק למי סליוו מלוח ע"י סמממס הממממס נקבעת, סוף מלממס הממממס ע"י הקקטק מלך סלם

והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ (בה, כג)

1 ביאר הרד"ק רבי שלמה מזוניעהל זצ"ל (נלכ"ע כ"ו אייר תש"ה), מחכמת התורה במצוה זו, דרשה ימי שנוחתינו בהם שבעים שנה, עד עשרים בדרך כלל הבן ברשות אביו וסמך על שלחנו, ואינו בכלל איש למכור קרקעות, והשנים אשר הוא ברשות עצמו הם בערך חמישים שנה, בהם הוא מושל על רכושו למכור ולעשות כרצונו, לכו נתנה התורה רשות לאדם למכור את קרקעותיו אשר מנחלת אבותיו עד לחמישים שנה - שתת היובל, כדי שיניח ירושתו לבניו אחריו, ואילו היה יכול למכור לצמיתות, אותו זולל וזולל וסו"ב שחיי היו שעה ואינו רואה לבניו אחריו, ביה מוכר אחותו לעולם ימאבר נמממו במעמדות, ובניו ובני בניו עד סוף כל הדרושה היו צריכים לחנו על המתחייב להרשעותם, לכן צויתה התורה והארץ לא תמכר לצמיתות.

(12) חיות ע"פ

(13)

וכי ימוך אחיך ומטה ידו .... אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת
מאלהיך וחי אחיך עמך (כה, לה)

ידועים מחלוקת התנאים (ב"מ ס"ב.) בשנים שהיו מהלכין בדרך
וביד אחד קיחן של מים רבן פטירא סובר ימותו שניהם ור"ע דרש חיין

קודמים אבל אין מוכן למה בא מקרא זה דוקא כאן בפרשת רבית ואיזה
קשר יש לזה עם נשך ומרבית אבל יתכן דבא לומר דדוקא מי שמכיר
חובתו בהחזקת חברו כשמטה ידו ואינו מנצל שפלות חברו בלקיחת
הביח בטענה שמה הוא אשם כמצב חברו ולמה יהיו מעותיו בטלים אדם
כזה שאינו מרגיש בצרת חברו לעולם לא צריך אזהרת חיין קודמים אבל
מי שאינו מנצל מצב חברו ומחזיק בו בגמ"ח מבלי נשך ומרבית לאדם
כזה יתכן מצב של קיחן אחד וישתכך בבעיא של אולי ימותו שניהם ואל
יראה במיתת חברו ולכן הדגיש חיין קודמין.

13
מאן ה"ט וק
ה"ח

כה, מו: והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו,
ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך.

(איחא בגמרא בבא מציעא (עג. ב): "רב סעורם אחזה דרבא הוה תקיף אינשי דלא
מעלו ומעייל להו כגוהרקא דרבא, אמר ליה רבא שפיר קא עבדת, דתנינא ראית שאינו
נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשחעבד בו, תלמוד לומר לעולם בהם תעבדו
ובאחיכם, יכול אפילו נהג כשורה, תלמוד לומר ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא
תרדה בו בפרך". דבאינשי דלא מעליא מותר לרדות בו בפרך.

14
ו
ה"ח

ומשם הגר"א מודילנא שמעת, שדרשת חז"ל מרזמו בהנגינה שמצוין על התיבה
ד"ובאחיכם", דתיבת "ובאחיכם" הוא שתי נגינות, באחד מושך למטה ואחד מושך
למעלה, לרמוז לדרש הגמרא. דלפעמים לעולם בהם תעבדו וגם ובאחיכם, היכי דלא
הוי אינשי מעליא, והיכא דהוא מאינשי מעליא ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא
תרדה בו בפרך, ונכין הוא.

(נגנת אנון, מהגיד אלעזר ולחן וראיננסקי, בערליו תרמ"ז, עמ' כ"ט)

5